

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

**נתונים על מקבלי מענקי סיוע בשכר דירה
ממשרד הבינוי והשיכון
מסמך עדכון**

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240/1

פקס: 02 - 6496103

www.knesset.gov.il/mmm

כתיבה: גדעון זעירא

אישור: שלי לוי, ראש צוות

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

י"א בסיוון תשע"ד

9 ביוני 2014

תוכן העניינים

3	תמצית
5	1. רקע
7	2. התבחינים לקבלת מענקי סיוע בשכר דירה ממשרד הבינוי והשיכון
12	3. מענקי הסיוע בשכר דירה בחלוקה לקבוצות הזכאות
14	4. מענקי הסיוע בשכר דירה בחלוקה למחוזות ולנפות
19	5. מענקי הסיוע בשכר דירה בחלוקה לפי מצב משפחתי
21	6. מענקי הסיוע בשכר דירה בחלוקה לפי מצב משפחתי ולפי מחוזות ונפות
25	מקורות

מסמך זה הוא עדכון של מסמך מיום 25 בדצמבר 2013. לצורך כתיבת המסמך הקודם קיבל מרכז המחקר והמידע של הכנסת משרד הבינוי והשיכון נתונים על מענקי סיוע בשכר דירה שניתנו על-ידו במאי 2013 בפילוח לפי יישובים. במסמך הוצג עיבוד שערך מרכז המחקר והמידע של הכנסת לנתונים אלה במטרה להציג את מספר מענקי הסיוע בחלוקה לפי המצב המשפחתי ואזור המגורים. במהלך העיבוד מצאנו כי רשימת היישובים המובאת בנתוני משרד הבינוי והשיכון אינה תואמת את רשימת היישובים העדכנית (מסוף 2012) שבפרסום הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לפי רשות האוכלוסין. לשם כתיבת המסמך פעלנו להתאמת שתי הרשימות, אולם מבדיקה חוזרת שערכנו לאחר פרסום המסמך עלה כי עדיין נותרו אי-התאמות בודדות. משום כך פנינו אל משרד הבינוי והשיכון בבקשה לקבל הבהרות נוספות, ולאחר הצלבה נוספת של הנתונים¹ נמצא כי מספר היישובים המוגדרים "יישובי שכר דירה" עומד על 268 יישובים ולא 269, כפי שנכתב במסמך הקודם. נוסף על כך, מספר היישובים שבהם התקבלו מענקים הוא 711 יישובים, ולא 717 יישובים. בעקבות ממצאים אלה עודכן המסמך. **נדגיש כי שינויים אלה אינם משנים את תמונת המצב שהוצגה במסמך הקודם.**

תמצית

מסמך זה נכתב לבקשת חבר הכנסת אילן גילאון, ובו נתונים על מקבלי מענקי סיוע בשכר דירה ממשרד הבינוי והשיכון. במסמך זה נעמוד על הקבוצות הזכאיות לסיוע בשכר דירה ועל התבחינים לקבלת הסיוע. כמו כן, נציג את מספר מענקי הסיוע בחלוקה לפי המצב המשפחתי ואזור המגורים. על-פי בקשת מרכז המחקר והמידע של הכנסת, עיבד משרד הבינוי והשיכון נתונים על המענקים שנתן בחודש מאי 2013, ואלה עובדו עיבוד נוסף במרכז המחקר והמידע. להלן הממצאים המרכזיים המוצגים במסמך זה:

- משרד הבינוי והשיכון מעניק סיוע בשכר דירה לזכאים שאין בבעלותם ולא היו להם דירה או חלק בדירה ("חסרי דירה"). הסיוע ניתן בכל חודש בשתי דרכים: הראשונה, קצבה אוטומטית לעולים (בדרך זו ניתנו כ-29% מכלל מענקי הסיוע בשכר דירה ששילם המשרד במאי 2013). השנייה, ובה עוסק מסמך זה, סיוע לזכאים העומדים בתבחינים מסוימים ושוכרים דירה בשוק החופשי (כ-71% מכלל המענקים).
- הסיוע בדרך השנייה ניתן לשוכרים דירה ב-268 יישובים (לפי עדכון באוגוסט 2013) המוגדרים "יישובי שכר דירה"; זכאי שמימש סיוע ביישוב שנגרע מרשימת יישובי שכר דירה (מינואר 2011 ואילך) וממשיך להתגורר באותו יישוב, ימשיך לקבל סיוע. נוסף על כך, נכים המתקיימים מקצבת אי-כושר השתכרות בשיעור 75% ומעלה, דרי רחוב ונשים מוכות, יכולים לממש את זכאותם בכל יישוב בארץ. בסך הכול, במאי 2013 מממשי הסיוע בשכר דירה התגוררו בפועל ב-711 יישובים ברחבי הארץ.

נתונים על המענקים לפי קבוצות הזכאות:

- במאי 2013 שולמו 98,633 מענקים לשוכרים דירה בשוק החופשי בשל עמידה בתבחינים מסוימים. 80% ממענקים אלה ניתנו לזכאים בשל קבלת קצבאות מהמוסד לביטוח לאומי:

¹ לשם הבדיקה המחודשת העביר לבקשתנו משרד הבינוי והשיכון רשימה של יישובים וסמליהם שהוא עובד לפיה ותיקן באופן נקודתי את נתוני העיבוד, לאור בקשתנו להבהרות. את סמלי היישובים שברשימה השוינו באופן שיטתי לסמלים ברשימת היישובים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. מספר יישוב שלא הופיע נבדק אל מול קובץ שינויי שמות היישובים וסמליהם שמפרסמת הלשכה. בהתאם לשינוי, איחדנו או הפרדנו יישובים ברשימה המקורית.

לקשישים (מקבלי קצבת זקנה עם השלמת הכנסה) **ניתנו 36,660 מענקים**; **לנכים** – 24,031 **מענקים**; **למקבלי הבטחת הכנסה (כולל קצבת מזונות)** – 18,193 **מענקים**. **9% מכלל המענקים ניתנו בגין מבחן הכנסות** – 8,915 מענקים.

- אשר להתפלגות המענקים במחוזות שלפי הגדרת משרד הפנים וידועים, במאי 2013 ניתנו במחוז המרכז 21.5% מן המענקים (20,665 מענקים מתוך 96,280 מענקים שידועה חלוקתם ליישובים); במחוז חיפה – 19.1% מהמענקים (18,434); כ-18.4% מהמענקים ניתנו במחוז הדרום (17,714) וכ-18.4% מהם – במחוז תל-אביב (17,677); 12% מהמענקים ניתנו במחוז הצפון (11,547) ו-9.1% מהמענקים – במחוז ירושלים (8,766). באזור יהודה ושומרון (להלן: יו"ש) ניתנו 1.5% מן המענקים (1,477).

- **המספר הגדול ביותר של מענקים לקשישים (מקבלי קצבת זקנה עם השלמת הכנסה) ניתן במחוז המרכז (8,740 מענקים; 23.8% מכלל המענקים לקשישים);** אחריו מדורג מחוז הדרום (21.9%) והשלישי הוא מחוז חיפה (20.6%). במחוז תל-אביב שיעור המענקים לקשישים הוא 16.5%, והוא גדול מן השיעור במחוז הצפון (10.4%). מחוז ירושלים (5.7%) הוא המחוז היחיד שבו נתון זה הוא מתחת ל-10%. באזור יו"ש שיעור המענקים לקשישים הוא 1%.

- **מספר המענקים הגדול ביותר בגין נכות ניתן במחוז תל-אביב (5,462 מענקים; 22.7% מכלל המענקים בגין נכות);** המחוז המדורג שני הוא מחוז המרכז (19.7%) והשלישי הוא מחוז חיפה (18%). שיעורם של מענקים אלו במחוז הצפון, במחוז הדרום ובמחוז ירושלים הוא בין 11.1% ל-13.7%, ובאזור יו"ש – 1.4%.

- **מספר המענקים הגדול ביותר בגין קבלת קצבת הבטחת הכנסה (כולל קצבת מזונות) ניתן במחוז חיפה (3,746 מענקים; 20.6% מכלל מענקי הבטחת הכנסה);** שיעור זה גדול במעט מהנתונים במחוז הדרום (20.2%) ובמחוז המרכז (19.8%). במחוז תל-אביב שיעורם של המענקים הוא 16.3% ובמחוז הצפון – 14.1%. מחוז ירושלים (7.6%) הוא המחוז היחיד שבו שיעורם קטן מ-14%. באזור יו"ש שיעורם 1.3%.

- **אשר למענקים שניתנו בגין מבחן הכנסה, המספר הגדול ביותר של מענקים אלו ניתן במחוז המרכז (1,993 מענקים; 22.4% מהמענקים מסוג זה), והנתון השני בגודלו הוא במחוז תל אביב (18.3%).** במחוז ירושלים, במחוז הדרום ובמחוז חיפה שיעורם של המענקים הוא בין 14.7% ל-15.5%. במחוז הצפון הוא 10.5% ובאזור יו"ש – 3.1%.

נתונים על המענקים לפי המצב המשפחתי:

- **במאי 2013 ניתנו יותר ממחצית מהמענקים ליחידים (55,072 מענקים).** כ-48% מן היחידים הם קשישים (26,389), וכ-34% מן היחידים מוגדרים נכים. 9.5% מן היחידים קיבלו את הסיוע בגין קבלת קצבת הבטחת הכנסה מהמוסד לביטוח לאומי.

- **משפחות חד-הוריות הן הקבוצה השנייה בגודלה בקרב מקבלי מענקי הסיוע (18.6% מכלל המענקים; 17,926 מענקים) – רובן המכריע הן משפחות חד-הוריות שבהן עד שלושה ילדים (17.4% מכלל המענקים);** למשפחות חד-הוריות שבהן ארבעה ילדים משקל של פחות מ-1% מכלל המענקים. מהמשפחות החד-הוריות שבהן עד שלושה ילדים, כ-57% זכאיות לסיוע בשכר דירה בשל קבלת קצבת הבטחת הכנסה מן המוסד לביטוח לאומי (9,497), וכ-33% מהן זכאיות לסיוע בשל מבחן הכנסות (5,528).

- **הקבוצה השלישית בגודלה (כ-13%) היא של זוגות בלי ילדים (12,732).** בקרב כ-79% מן הזוגות בלי ילדים (10,072 מענקים) לפחות אחד מבני-הזוג הוא קשיש, ובקרב כ-10% מן הזוגות בלי ילדים לפחות אחד מבני-הזוג הוא נכה.
- **הקבוצה הרביעית בגודלה היא של זוגות עם ילדים (כ-11% מכלל מענקי הסיוע; 10,351 מענקים).** כ-28% מהם (2,904 זוגות עם ילדים) קיבלו סיוע בשל מבחן הכנסות; כ-24% מהם (2,501) קיבלו סיוע כיוון שלפחות אחד מן ההורים נכה (ומקבל תוספת בגין בן-הזוג והילדים); וכ-20% מהזוגות עם ילדים (2,035) קיבלו סיוע כיוון שהם מתקיימים מקצבת הבטחת הכנסה.
- **השיעור הגדול ביותר של יחידים הוא במחוז המרכז (21.6% מכלל היחידים; 11,884 מענקים).** שיעורם במחוז תל-אביב (19.8%) דומה לזה שבמחוז חיפה (19.5%) ובמחוז הדרום (18.6%). במחוז הצפון שיעורם הוא 11.5% ובמחוז ירושלים – 8.1%. 1.1% מכלל היחידים מתגוררים באזור יו"ש.
- **גם בקבוצת הזוגות בלי ילדים השיעור הגדול ביותר הוא במחוז המרכז (22.9% מכלל הזוגות בלי הילדים; 2,917 מענקים).** שיעור זה קרוב לשיעור במחוז חיפה (22.6%) ובמחוז הדרום (21.6%). במחוז הצפון שיעורם 10.1%, במחוז ירושלים – 6% ובאזור יו"ש – 1.3%.
- **השיעור הגדול ביותר של זוגות עם ילדים הוא במחוז ירושלים (21.9% מכלל הזוגות עם ילדים; 2,267).** השיעור השני בגודלו הוא במחוז הצפון (17.5%), והשלישי – במחוז המרכז (16.1%). בשאר המחוזות (לא כולל אזור יו"ש – 4%) השיעורים דומים (כ-13%–14%). **במחוזות שלהלן שיעור הזוגות עם ילדים המקבלים סיוע נורד ככל שמספר הילדים גדל:** מחוז הדרום (ילד אחד – 15.8% מכלל הזוגות עם ילד אחד; שניים-שלושה ילדים – 13.4% מכלל הזוגות עם שניים-שלושה ילדים; ארבעה ילדים ומעלה – 11.3% מכלל הזוגות עם ארבעה ילדים ומעלה), **מחוז חיפה (מ-15.9% מכלל הזוגות עם ילד אחד ל-11.4% מכלל הזוגות עם ארבעה ילדים ומעלה) ומחוז תל-אביב (מ-14.9% ל-10.8%).** לעומת זאת, **במחוז ירושלים שיעור הזוגות עם ילדים המקבלים סיוע עולה ככל שמספר הילדים גדל (ילד אחד – 16.7%; שניים-שלושה ילדים – 19.4%; ארבעה ילדים ומעלה – 29.8%).** במחוז הצפון אין מגמה ברורה (השיעורים הם 15.3%–18.9%) ובמחוז המרכז אין הבדלים גדולים (השיעורים הם 15.9%–16.7%).
- **השיעור הגדול ביותר של משפחות חד-הוריות המקבלות סיוע הוא במחוז המרכז (23.1% מכלל המשפחות החד-הוריות; 4,147).** שיעורן במחוז תל-אביב הוא 19.2%, דומה לשיעורן במחוז חיפה (18.7%) ובמחוז הדרום (18.5%). במחוז הצפון שיעורן הוא 11.8%, במחוז ירושלים – 7% ובאזור יו"ש – 1.7%.

1. רקע

משרד הבינוי והשיכון ממונה על ייזום מדיניות הממשלה בתחומי הבנייה למגורים והשיכון ועל יישומה. לפי המשרד, פעילותו מכוונת ליצירת תנאים לפתרונות דיור הולמים במחיר סביר עבור כלל האוכלוסייה, ובמיוחד עבור אוכלוסיות חלשות. לפי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (להלן: הלמ"ס),

אנשים המשתייכים לכ-27% ממשקי הבית בישראל התגוררו בשכירות בשנת 2012,² רובם המכריע בשכירות פרטית.³ אחת הדרכים שבהן משרד הבינוי והשיכון מסייע לאוכלוסיות החלשות היא סיוע בשכר דירה לזכאים שאין בבעלותם ולא היו להם דירה או חלק בדירה ("חסרי דירה").⁴ הסיוע ניתן בכל חודש בשתי דרכים :

דרך ראשונה היא קצבה אוטומטית לעולים חדשים, המשולמת מתום השנה הראשונה לקבלת מעמד עולה ועד לסוף השנה החמישית. סכום הקצבה האוטומטית פוחת עם הוותק בישראל: ליחיד משולמים 89–223 ש"ח בחודש ולמשפחה (גם זוג בלי ילדים) משולמים 99–402 ש"ח בחודש. עולים קשישים המתקיימים מקצבת זקנה עם השלמת הכנסה מהמוסד לביטוח לאומי מקבלים קצבת סיוע אוטומטית ללא מגבלת זמן,⁵ בסכום של 661–843 ש"ח בחודש ליחיד ו-883–1,147 ש"ח בחודש לזוג.⁶ אם העולים הקשישים אינם מתגוררים עם קרובי משפחה ושוכרים דירה בשוק החופשי, הם יכולים להגיש בקשה לקבלת תוספת לקצבה.⁷

דרך שנייה היא מענק סיוע הדורש עמידה בתבחינים מסוימים והצגת חוזה שכירות ואישורים מתאימים בפני חברות הנותנות שירות למשרד הבינוי והשיכון.⁸ **במסמך זה נתמקד באוכלוסייה הנדרשת לעמוד בתבחינים לשם קבלת הסיוע.**

מספרם של כלל מענקי הסיוע בשכר דירה (קצבאות אוטומטיות ומענקים הדורשים עמידה בתבחינים) ירד מכ-195,000 בשנת 2001 ל-136,500 בסוף שנת 2008. מאז, ניתנים בין 137,752 (סוף שנת 2009) ל-

² לפי סקר הוצאות משקי הבית בישראל ב-2012: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, לוח 2: שיעור הגרים בדירות שכורות לפי גיל ומצב משפחתי בתוך הודעה לעיתונות: ממצאים מסקר משקי הבית, 2012, 26 בנובמבר 2013, אוחזר בתאריך: 2 בדצמבר 2013. משק בית מוגדר "אדם אחד או קבוצת אנשים הגרים יחד בדירה באופן קבוע רוב ימות השבוע ומנהלים תקציב הוצאות משותף למוזן. משק בית יכול לכלול גם אנשים שאינם קרובי משפחה". הנתונים נוגעים לכלל משקי הבית, למעט משקי בית בקיבוצים, במוסדות, במעונות סטודנטים ואנשים המתגוררים מחוץ ליישובים. ראו הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, מונחים, הגדרות והסברים לסקר משקי הבית בישראל, אוחזר בתאריך: 10 בדצמבר 2013.

³ לפי עיבוד של משרד הבינוי והשיכון לנתוני סקרי הלמ"ס לשנים 2005–2011, רוב משקי בית אלה בשכירות פרטית. למשל, בשנת 2011 שיעור משקי הבית בשכירות היה 26.3%: 22.9% מכלל משקי הבית היו בשכירות פרטית, ו-3.4% מכלל משקי הבית היו בשכירות ציבורית. ראו משרד הבינוי והשיכון, האגף למחקר וניתוח כלכלי, אחוז משקי הבית הגרים בדירה בבעלותם – 2011, 24 באוקטובר 2012.

⁴ "אודות", אתר האינטרנט של משרד הבינוי והשיכון, תאריך כניסה: 30 ביוני 2013. להגדרת "חסרי דירה" ראו להלן, הערה 17.

⁵ הקצבאות האוטומטיות ניתנות כאמור לעולים המוגדרים "חסרי דירה" אף אם אינם שוכרים דירה בפועל (למשל, מתגוררים בכלל השוכרים). אם הקשישים מתגוררים עם ילדים, הם יקבלו בגינם תוספת כל עוד מעמד העולה של ההורים של הכנסת, התקבל בדוא"ל, 19 בדצמבר 2013.

⁶ קובי אריאלי, ממונה תקציב ומחקרים באגף אכלוס, משרד הבינוי והשיכון, מכתבים למרכז המחקר והמידע של הכנסת, התקבלו בדוא"ל, 4 ו-17 בדצמבר 2013; "עולים", אתר האינטרנט של משרד הבינוי והשיכון, תאריך כניסה: 19 בדצמבר 2013.

⁷ לא ניתנת תוספת אם העולים הקשישים שוכרים דירה מקרוב משפחה או גרים אתו (הורים, ילדים, חתן או כלה, בן-זוג לשעבר או ידוע בציבור); חוזה השכירות של הדירה צריך להיות על שם הקשישים (אם יש כמה שותפים – הם מקבלים סיוע לפי שיעורם מכלל השוכרים). אם הקשישים מתגוררים עם ילדים, הם יקבלו בגינם תוספת כל עוד מעמד העולה של ההורים בתוקף, הילד רווק הרשום בתעודת העולה של ההורים, סמוך לשולחנם וגר אתם; אבי שץ, מנהל אגף סיוע בשכר דירה בחברת "עמידר", מכתבים למרכז המחקר והמידע של הכנסת, התקבלו בדוא"ל, 19 ו-23 בדצמבר 2013; משרד הבינוי והשיכון, נוהל השתתפות בתשלום שכר דירה, הוראה מס' 08/04, בתוקף מ-1 בינואר 2012, עמ' 8.

⁸ ב-1 בפברואר 2014 עודכן הנוהל בנוגע לזכאים חדשים אשר לסוגי מבנה הדירה (סעיף 4.10) ולסייגים בדבר קרבת משפחה בין בעל הדירה לשוכר (4.13). מכיוון שהנתונים במסמך נוגעים למאי 2013, לא נעסוק בשינויים אלו – משרד הבינוי והשיכון, אגף אכלוס, עדכון לנוהל "השתתפות בשכר דירה", 20 בינואר 2014, התקבל בדוא"ל, 20 במאי 2014.

⁸ החברות נותנות השירות הן "עמידר", "מתן חן" ו"מ.ג.ע.ר"; ראו "שלבם בקבלת סיוע בשכר דירה", אתר האינטרנט של משרד הבינוי והשיכון, תאריך כניסה: 17 בדצמבר 2013.

139,094 (סוף שנת 2012) מענקים.⁹ משקלם של העולים בכלל מקבלי המענקים ירד עם השנים. למשל, בסוף שנת 2005 כ-79% מכלל המענקים ניתנו לעולים, לעומת כ-54% מהמענקים במרס 2013.¹⁰

לפי עיבוד מיוחד שערך משרד הבינוי והשיכון לבקשת מרכז המחקר והמידע של הכנסת לצורך כתיבת מסמך זה, במאי 2013 מספר מקבלי מענקי סיוע חודשי היה 139,718 (לא כולל סיוע לשתי קבוצות: ממתניים לדיור ציבורי – 2,114 מענקים וגברים שהורחקו מביתם בצו בית-משפט).¹¹ תקציב המשרד לשנת 2013 לסיוע בשכר דירה הוא כ-1.4 מיליארד ש"ח.¹²

41,085 מענקים (כ-29% מכלל המענקים) ניתנו במאי 2013 בדרך של קצבה אוטומטית לעולים, ו-27,558 מהם (שני-שלישים) היו מענקים שניתנו לעולים קשישים.¹³

98,633 מענקים (כ-71% מכלל המענקים) ניתנו לאחר עמידה של המבקשים בתבחינים שיפורטו להלן (כאמור, נתון זה אינו כולל ממתניים לדיור ציבורי וגברים מורחקים), ובמענקים אלה עוסק מסמך זה. על-פי נוהל משרד הבינוי והשיכון, הסיוע לקבוצות אלה לא יעלה על 95% משכר הדירה;¹⁴ תוקף הזכאות למענק הוא שנה מיום הגשת הבקשה, ולאחר מכן נדרשת הגשת בקשה חדשה.¹⁵

2. התבחינים לקבלת מענקי סיוע בשכר דירה ממשרד הבינוי והשיכון

סיוע משרד הבינוי והשיכון בשכר דירה ניתן לשוכרי דירה בשוק החופשי¹⁶ שאין להם זכויות כלשהן בדירה ולא היו להם זכויות כאלה לאחר יוני 1971 (הם מוגדרים "חסרי דירה"),¹⁷ והם עומדים בתבחינים מסוימים.

הסיוע ניתן לשוכרים דירה ב"יישובי שכר דירה" – יישוב שתואם את אחת משתי ההגדרות שלהלן: עיר; יישוב שאינו עיר ומספר תושביו עולה על 1,000 איש, ולפי מפקד האוכלוסין האחרון, לפחות 5%

⁹ משרד הבינוי והשיכון, האגף למידע וניתוח כלכלי, תמצית מנהלים – סקירת הפעילות בענף הבינוי ושוק הדיור ופעילות משרד הבינוי והשיכון, יוני 2012, עמ' מא; משרד הבינוי והשיכון, אגף אכלוס, מאגר ה.2: מממשי מענק השתתפות בשכר דירה לפי קבוצות זכאים, תאריך עדכון: 11 ביוני 2013, אוחר בתאריך: 20 באוקטובר 2013.

¹⁰ חישוב לפי – משרד הבינוי והשיכון, אגף אכלוס, מאגר ה.2: מממשי מענק השתתפות בשכר דירה לפי קבוצות זכאים, 11 ביוני 2013, אוחר בתאריך: 2 בדצמבר 2013.

¹¹ מספר המענקים שניתנו לממתניים לדיור ציבורי בפברואר 2013; לא התקבלו נתונים על מספר המענקים לגברים מורחקים. משרד הבינוי והשיכון, אגף אכלוס, עיבוד מיוחד: פילוח מענקי הסיוע בשכר דירה לפי קבוצות, יישובים ומספר נפשות במאי 2013; ממתניים לדיור ציבורי לפי יישובים בפברואר 2013, נשלח בדואר אלקטרוני מרונית גדוליאן-מוכתיאן, ראש תחום תוכניות סיוע במשרד הבינוי והשיכון, 7 באוקטובר 2013.

¹² "שכר דירה – רבעון שני 2013", אתר האינטרנט של משרד הבינוי והשיכון, אוחר בתאריך: 20 באוקטובר 2013. ¹³ עולים שנכללו בהגדרה קשישים רק לאחר עלייתם ארצה צריכים להגיש בקשה לסיוע; ראו "עולים", אתר האינטרנט של משרד הבינוי והשיכון, תאריך כניסה: 21 בנובמבר 2013.

¹⁴ משרד הבינוי והשיכון, נוהל השתתפות בתשלום שכר דירה, הוראה מס' 08/04, בתוקף מ-1 בינואר 2012, עמ' 13.

¹⁵ במהלך השנה יש לדווח על שינויים (כגון שינויים בהכנסה, בעלות על דירה ומצב אישי) – "הנפקת תעודת זכאות", אתר משרד הבינוי והשיכון, תאריך כניסה: 4 ביולי 2013. עולים קשישים המגישים בקשה לתוספת (ראו בהמשך) לא נדרשים לחדש את בקשתם (אלא אם כן מצבם האישי משתנה). קשישים שאינם עולים נדרשים לחדש את תעודת הזכאות בכל שנה; אבי שץ, מנהל אגף סיוע בשכר דירה בחברת "עמידר", שיחה עם מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 19 בדצמבר 2013.

¹⁶ לא יינתן סיוע בשכר דירה לשוכרים המשתייכים לקבוצות אלה: שוכרי דירה מקרוב משפחה (הורה; בן/בת; חתן/כלה; בן-זוג או בת-זוג לשעבר או ידוע בציבור) – קבוצה זו הורחבה בעדכון הנוהל ב-2014 (ראו הערה 7), אך כאמור השינוי אינו תקף לנתונים שבמוקד המסמך; מי שמתגוררים בשכירות מוגנת (דמי מפתח); מי שמתגוררים בשכירות בדיור הציבורי או בדיור מוגן ממשלתי לגיל הזהב או קשישים שמשרד הבריאות או משרד הרווחה והשירותים החברתיים אכלסו בבתי-אבות, הוסטלים או בתי דיור לגיל הזהב; מקבלי סיוע בשכר דירה ממשרד הביטחון; עולים בשנת הקליטה הישירה המקבלים "סל קליטה"; שוכרי דירות מגופים המקבלים תמיכה ציבורית או ממשלתית בנושאי דיור, למעט "מקבצי דיור"; המתגוררים בדירות שירות, שוכרי דירות בקיבוצים או במושבים שיתופיים אלא אם כן הוכיחו כי אינם חברים ביישוב ואינם מועמדים לחברות בו; "אינם זכאים לסיוע בשכר דירה", אתר האינטרנט של משרד הבינוי והשיכון, תאריך כניסה: 22 בדצמבר 2013; משרד הבינוי והשיכון, נוהל השתתפות בתשלום שכר דירה, הוראה מס' 08/04, בתוקף מ-1 בינואר 2012, עמ' 13-14.

¹⁷ ע"ה המשפחה כולה להיות מוגדרת "חסרת דירה" (זוג נשוי לפי משרד הפנים, עם או בלי ילדים). להגדרה המלאה של "חסרי דירה" ראו משרד הבינוי והשיכון, נוהל השתתפות בתשלום שכר דירה, הוראה מס' 08/04, עמ' 2-3. אם לא צוין אחרת, ההגדרות בהערות השוליים להלן לקוחות מנוהל זה.

ממשקי הבית בו שכרו דירה מבעל בית פרטי, ובתנאי שמשקי בית אלו מונים 30 בתים לפחות.¹⁸ יש לציין כי ב-18 ביוני 2013, בעקבות עתירה נגד משרד הבינוי והשיכון, קבע בית-המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-המשפט לעניינים מנהליים, כי יש לבטל את ההגדרה השנייה, בדבר יישוב שאינו עיר, תוך שנה מיום פסק-הדין; במהלך תקופה זו יוכל משרד הבינוי והשיכון לגבש את מדיניותו ולקבוע במידת הצורך תבחינים חדשים.¹⁹

באוגוסט 2013, לאחר עדכון, הוגדרו 268 יישובים "יישובי שכר דירה".²⁰ כמו כן, על-פי הנוהל, זכאי שמימש סיוע באחד מן היישובים שנגרעו מרשימת יישובי שכר דירה (מינואר 2011) וממשיך להתגורר באותו יישוב, ימשיך לקבל את הסיוע.²¹ נוסף עליהם, כמה קבוצות יכולות לממש את הזכאות לסיוע בכל יישוב אף אם הוא אינו מוגדר יישוב שכר דירה: נכים המתקיימים מקצבת אי-כושר השתכרות בשיעור 75% ומעלה; דרי רחוב ונשים מוכות.²² לפיכך, בפועל, במאי 2013 התגוררו מממשי הסיוע בשכר דירה ב-711 יישובים ברחבי הארץ.²³

בטבלה 1 להלן נציג את קבוצות הזכאות לקבלת סיוע. נציין כי אם מבקש משתייך ליותר מקבוצה אחת, יינתן הסיוע לפי ההשתייכות לקבוצה שבה ניתן הסיוע הגדול יותר.²⁴ סכומי הסיוע שיוצגו להלן עודכנו במאי 2012. נציין כי ברוב הקבוצות סכומי הסיוע למתגוררים באזורי עדיפות לאומית א'–ב' נמוכים יותר, משום שלדברי משרד הבינוי והשיכון, הביקוש למגורים בשכירות באזורים אלה קטן יותר, ולכן השכירות בהם זולה יותר.²⁵ נציין עוד כי ותיקי מלחמת העולם השנייה, מנטרלי הכור בצ'רנוביל, נכי המלחמה בנאצים וניצולי השואה זכאים לתוספת סיוע של 10% על הסכומים הרשומים בטבלה 1.²⁶

¹⁸ שם, עמ' 7.

¹⁹ עתירה נגד מדינת ישראל – משרד הבינוי והשיכון: [עתי"מ 1036-12-11 ו-21575-02-12](#) (ירושלים), החלטה מיום 18 ביוני 2013, סעיף 45 ו-46.

²⁰ יש לציין כי ברשימת יישובי שכר דירה של משרד הבינוי והשיכון מופיעים 271 יישובים, כיוון שהמשרד מציג בנפרד ארבע שכונות בקיבוצים שאף הם נמצאים ברשימה. נוסף על כך, הפרדנו בין שני יישובים שהמשרד מציגם בתור אחד, שניהם יישובי שכר דירה: באקה אל-ערביה וגית. כלומר, במניין 268 היישובים על-פי ספירתנו לא נכללו השכונות בקיבוצים והופרדו שני היישובים הללו; רונית גדוליאן-מוכתריאן, ראש תחום תוכניות סיוע במשרד הבינוי והשיכון, אגף אכלוס, רשימת יישובי שכר דירה, 25 ביולי 2013, עדכון רשימת יישובי שכר דירה, אוגוסט 2013, התקבל בדוא"ל, 7 באוקטובר 2013.

²¹ משרד הבינוי והשיכון, נוהל השתתפות בתשלום שכר דירה, הוראה מס' 08/04, בתוקף מ-1 בינואר 2012, עמ' 7.

²² "הערה", אתר האינטרנט של משרד הבינוי והשיכון, תאריך כניסה: 21 בנובמבר 2013. נציין כי ועדות חריגים יכולות לאשר קבלת סיוע אף אם מגיש הבקשה אינו עומד בכל הגדרות הנוהל (למשל, אינו עונה על הגדרת "חסר דירה") – דנה ספיר, אגף אכלוס, משרד הבינוי והשיכון, שיחת טלפון, 14 במאי 2014.

²³ לא כולל ממתנים לדיוור ציבורי, וכאמור לא כולל עולים שקיבלו את הסיוע בקצבאות אוטומטיות. במניין היישובים לא נספרו שכונות המופיעות בנפרד מן היישובים שהן משתייכות אליהם, ואוחדו יישובים המופיעים בעיבוד בנפרד, בהתאם למעמד המוניציפלי (למשל, מודיעין אוחדה עם מכבים-רעות).

²⁴ המופיע בטבלה 1 לעיל מתוך: משרד הבינוי והשיכון, נוהל השתתפות בתשלום שכר דירה, הוראה מס' 08/04, בתוקף מ-1 בינואר 2012; "מידע כללי" ו"סכומי הסיוע החודשי בשכר דירה", אתר האינטרנט של משרד הבינוי והשיכון, אוחר בתאריך: 21 בנובמבר 2013; חברת "עמידר", חוברת הסברה: סיוע בשכר דירה, 1 באפריל 2013; קובי אריאלי, ממונה תקציב ומחקרים באגף אכלוס, משרד הבינוי והשיכון, מכתבים למרכז המחקר והמידע של הכנסת, התקבלו בדוא"ל, 4 ו-17 בדצמבר 2013; אבי שץ, מנהל אגף סיוע בשכר דירה בחברת "עמידר", מכתבים למרכז המחקר והמידע של הכנסת, התקבלו בדוא"ל, 19 ו-23 בדצמבר 2013; דנה ספיר, אגף אכלוס, משרד הבינוי והשיכון, שיחת טלפון, 14 במאי 2014.

²⁵ נתנאל לפידות, עוזר מנכ"ל משרד הבינוי והשיכון, מכתב למרכז המחקר והמידע של הכנסת, 16 בדצמבר 2013.

²⁶ משרד הביטחון מכיר בוותיקי מלחמת העולם השנייה; משרד העלייה והקליטה מעביר את פרטי מנטרלי הכור בצ'רנוביל ומשרד האוצר מעביר את פרטי נכי המלחמה בנאצים וניצולי השואה.

טבלה 1: קבוצות הזכאות לסיוע בשכר דירה

הערות	הסיוע בחודש (בש"ח)	התנאים הקובעים את סכום הסיוע	קבוצת הזכאות	
כולל קשישים עולים המקבלים תוספת על הקצבה האוטומטית בגין עמידה בתבחינים	1,464–845 קשישים המתגוררים במקבצי דיור: 845	מצב משפחתי (יחיד/ זוג/ משפחה עם ילדים); גיל; נכות (אף אם מתגוררים עם קרוב משפחה)	קשישים ²⁷ המקבלים קצבת זקנה עם השלמת הכנסה ואינם מתגוררים עם קרוב משפחה (למעט ילדים) ²⁸	
	1,640–770 באזורי עדיפות לאומית א'-ב': 1,510–700	מצב משפחתי (יחיד/ זוג / משפחה, כולל חד-הורית: ²⁹ עד שלושה ילדים/ ארבעה ומעלה); קצבה זמנית או צמיתה; מגורים באזורי עדיפות לאומית א'-ב'	נכים המתקיימים מקצבת אי-כושר השתכרות בשיעור של 75% או יותר	מתקיימים מקצבאות קיום של המוסד לביטוח לאומי

²⁷ הגיל הראשון המזכה בקצבת זקנה מוגדר "גיל הפרישה", ובתנאי שהאדם עומד במבחן הכנסות של הביטוח הלאומי. החל מ-1 ביולי 2004 הגיל אינו קבוע ותלוי במדרגות שנקבעות לפי חודש הלידה. לנשים הגיל הוא 60–62, ולגברים הגיל הוא 65–67. הגיל השני המזכה בקצבת זקנה בלי תלות בהכנסות הוא 65 ומעלה לנשים בהתאם לתאריך לידתן, ולגברים 70, ראו "גיל הזכאות לקצבת זקנה", אתר האינטרנט של המוסד לביטוח לאומי, או חזר בתאריך: 2 בדצמבר 2013.

²⁸ זוג קשישים יוכר אם אחד מבני הזוג הוא קשיש זכאי. ילד לעניין הסיוע בשכר דירה מוגדר רווק "חסר דירה" עד גיל 21 (לא כולל) הסמוך לשולחנו של מבקש הסיוע או מתגורר בפנימייה/ מעונות סטודנטים/ קיבוץ/ משרת בצבא או בשירות לאומי או אזרחי. ילד המתגורר אצל מבקש הסיוע במסגרת אומנה או ילד של מבקש הסיוע המתגורר אצל משפחת אומנה לא ייחשבו לעניין זה. אשר לעולים קשישים המקבלים תוספת על הקצבה האוטומטית, ילד ייחשב כל עוד מעמד העולה של ההורים בתוקף, הילד רווק הרשום בתעודת העולה של ההורים, סמוך לשולחנם וגר אתם.

²⁹ למשל, משפחה חד-הורית ובה עד שלושה ילדים תקבל סיוע זהה למשפחה שבה זוג ולו עד שלושה ילדים.

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

	<p>1,470–580</p> <p>באזורי עדיפות לאומית א'–ב': 1,350–530</p>	<p>מצב משפחתי (יחיד/ זוג בלי ילדים/ משפחה, כולל חד-הורית: עד שלושה ילדים/ ארבעה ומעלה);³⁰</p> <p>הבחנה בין יחיד "זכאי חדש" (מעל גיל 55) ל"זכאי ממשיך" (מעל גיל 45);³¹</p> <p>מגורים באזורי עדיפות לאומית א'–ב'</p>	<p>מקבלי קצבת הבטחת הכנסה (כולל קצבת מזונות)</p>	
<p>זוג עם ילד מקבל סיוע זהה לזוג עם שניים-שלושה ילדים ולמשפחה חד-הורית – עד שלושה ילדים; לא ייחשבו כהכנסות קצבאות ביטוח לאומי, כגון ילדים, נידות, שירותים מיוחדים, ילד נכה, קצבה חודשית נוספת;</p> <p>לא ייכללו מרכיבי השכר: הבראה, ביגוד, בונוס, תלת/חצי שנת, פדיון חופשות, משכורת 13, החזר כספי גמול השתלמות; כמו כן לא ייכללו דמי תשלום למשפחות אומנה, דמי מתורגמן לחירש, תשלומי משפחה</p>	<p>1,470–540</p> <p>באזורי עדיפות לאומית א'–ב': 1,350–490</p>	<p>מבחן הכנסות הוא ממוצע ההכנסות ברוטו בששת החודשים שקדמו לבקשה (לא ייחשבו כהכנסות חלק מקצבאות הביטוח הלאומי ומרכיבי שכר לא קבועים);³³</p> <p>זוג בלי ילדים – לא יותר מ-5,488 ש"ח בחודש;³⁴</p> <p>זוג וילד – לא יותר מ-6,038 ש"ח;</p> <p>זוג ושני ילדים ומעלה – לא יותר מ-7,393 ש"ח;</p> <p>משפחה חד-הורית³⁵ – לא יותר מ-7,669 ש"ח;</p> <p>סכום הסיוע תלוי בהרכב המשפחה (זוג בלי ילדים/ משפחה, כולל חד-הורית, עד שלושה ילדים/ משפחה, כולל חד-הורית, עם ארבעה ילדים ומעלה);</p> <p>מגורים באזורי עדיפות א'–ב'</p>	<p>מבחן הכנסות למשפחות בלבד (כולל זוגות בלי ילדים ומשפחות חד-הוריות) הממצות כושר השתכרות ואינן מתקיימות מקצבאות קיום³²</p>	<p>מבחן הכנסות</p>

³⁰ כדי לקבל סיוע בתור משפחה, על קצבת הבטחת הכנסה לכלול את כל ההרכב המשפחתי – זוג/ זוג או הורה יחיד וילד/ זוג או הורה יחיד ושני ילדים ומעלה. לדרגות הקצבה ראו "הבטחת הכנסה – סכומי הקצבה", [אתר הביטוח הלאומי](#), תאריך כניסה: 23 בדצמבר 2013.

³¹ "זכאי חדש" הוא מי שלא קיבל כל סיוע בשכר דירה לפני 1 ביוני 2002; או מי שקיבל סיוע עד למועד זה, אך לאחר מכן לא קיבל סיוע לתקופה הארוכה משנה. "זכאי ממשיך" הוא מי שקיבל סיוע לפני תאריך זה והמשיך לקבלו ברציפות (בלי הפסקה הגדולה משנה). זכאי ממשיך ששינה את מצבו האישי לאחר התאריך יהפוך לזכאי חדש, למעט גרוש שקיבל סיוע בשל הליכי הגירושים.

³² מיצוי השתכרות יוכר במשפחה חד-הורית גם אם ההורה עובד במשרד חלקית או הכנסתו ממזונות בלבד. במשפחות שאינן חד-הוריות מיצוי השתכרות יוכר אם מתקיים אחד מהתנאים האלה: על אחד מבני-הזוג לפחות לעבוד במשרה מלאה (לא פחות מ-165 שעות בחודש) ושכר הברוטו שלו אינו פחות מ-75% משכר המינימום (לעובדי הוראה – לפחות שכר מינימום); אחד מבני הזוג מתקיים מקצבת אי-כושר השתכרות בשיעור של 60% עד 74% והכנסתו של אחד מבני-הזוג אינה קטנה ממחצית שכר מינימום.

³³ שכירים נדרשים להמציא אישורים מן המעסיק על שכר הברוטו שלהם ועצמאים – אישור מרואה חשבון.

³⁴ לקביעת עמידה במבחן הכנסה נקבעו שני ספי הכנסה. בטבלה מוצג הסף העליון ביניהם. עמידה בסף ההכנסה הנמוך מהשניים מזכה בסיוע גבוה יותר.

³⁵ יחידה בגיל 18 ומעלה בהיריון בשבוע ה-22 ומעלה שאין לה ילדים נוספים והיא מתקיימת מקצבת קיום ועברה מבחן הכנסה לפי תבחינים של משפחה חד-הורית, תוכר בתור זכאית לסיוע של משפחה חד-הורית למשך חצי שנה.

הכנסת

<p>(מצה"ל) ויקוזזו תשלומי מזונות לפי הסכם גירושים בתוקף בית-משפט</p>				
<p>סכום הסיוע פוחת עם הוותק בארץ, למעט לחיילים בודדים (402 ש"ח) ובוגרי נעל"ה (223 ש"ח)</p>	<p>402-134 המשתייכים לאחת מן קבוצות האמורות ועלו בין 15 באוגוסט 2004 לסוף 2008 ושוכרים דירה באזורי עדיפות לאומית א'- ב': 603-134</p>	<p><u>עולים הנדרשים להגיש בקשה לסיוע:</u> משפחות חד-הוריות (שנה מיום קבלת מעמד עולה ועד סוף שנתן השישית בארץ); בוגרי תוכנית נעל"ה 16 (נוער עולה לפני הורים) – הסיוע ניתן במשך 5-8 שנים; חיילים עולים בודדים; עולים הנשואים לוותיקים; <u>עולים המבקשים לקבל תוספת על הקצבה האוטומטית:</u> עולים שעלו בין 15 באוגוסט 2004 לסוף 2008 ושוכרים דירה בשוק החופשי באזורי עדיפות א'-ב' (שנה מיום קבלת מעמד עולה ועד סוף השנה החמישית);</p>	<p>עולים המקבלים תוספת על הקצבאות האוטומטיות או קבוצות עולים שנדרשות להגיש בקשה לסיוע</p>	
	<p>3,000-1,044 באזורי עדיפות לאומית א'-ב': 1,500-1,250</p>	<p>לפי מצב משפחתי (יחיד/ זוג ללא ילדים, משפחה, כולל חד- הורית: עד שלושה ילדים/ ארבעה ומעלה); האזור המיועד למגורים בדיוור הציבורי; מרותקים לכיסא גלגלים</p>	<p>ממתנים לדיוור ציבורי</p>	
	<p>1,750/ 2,200</p>	<p>משפחה עם ילדים, כולל חד- הורית: עד שלושה ילדים/ ארבעה ומעלה</p>	<p>שכירות ארוכת טווח (קטגוריה סגורה בפני מצטרפים חדשים)</p>	
<p>הסיוע מוגבל ל-42 חודשים ופוחת ככל שתקופת הזכאות מתמשכת</p>	<p>1,170-774</p>	<p>ללא ילדים/ עם ילדים; האישה יוצאת מקלט/ בקהילה או בדירת מעבר ושוכרת דירה בשוק הפרטי</p>	<p>נשים מוכות (בקהילה/ יוצאות מקלט/ הוצא צו הרחקה לבן-הזוג והאישה אינה יכולה להמשיך להתגורר בדירה)</p>	<p>קבוצות מיוחדות</p>

הכנסת

זכאות עד ל-48 חודשים, הסיוע פוחת ככל שתקופת הזכאות מתמשכת	1,170 / 1,004 / 883		דרי רחוב
זכאות עד 12 חודשים	943 / 774	יחיד/ משפחה	אסירים משוחררים
זכאות של שנה	774		גברים מורחקים

מטבלה 1 עולה כי סכום הסיוע בחודש לקבוצות אלה (לא כולל עולים) הוא בין 490 ל-3,000 ש"ח בחודש. נציין כי לפי הלמ"ס, שכר הדירה הממוצע בישראל בחודשים אפריל-יוני 2013 היה 3,460 ש"ח בחודש.³⁶

עוד עולה מטבלה 1 כי בקבוצות שבתנאי זכאותן יש התייחסות למספר הילדים (נכים, הבטחת הכנסה ומבחן הכנסות), הסיוע הניתן למשפחה חד-הורית זהה לסיוע הניתן לזוג עם מספר ילדים זהה. נוסף על כך, לעניין מבחן ההכנסות, לגבי זוגות עם שני ילדים ומעלה גובה ההכנסה המזכה בסיוע אינו מושפע ממספר הילדים, קרי משפחה עם שבעה ילדים נדרשת לאותו סף הכנסה כמו משפחה עם שני ילדים; בקרב משפחות חד-הוריות גובה ההכנסה המזכה בסיוע אינו מושפע ממספר הילדים במשפחה.

3. מענקי הסיוע בשכר דירה בחלוקה לקבוצות הזכאות

כפי שצוין לעיל, במאי 2013 ניתנו 98,633 מענקי סיוע בשכר דירה בשל עמידה בתבחינים שונים (לא כולל המענקים שניתנו לממתינים לדיור ציבורי ולגברים מורחקים). בטבלה מס' 2 מפורטים מספר המענקים בחלוקה לקבוצות הזכאות. נזכיר כי זכאי המתאים ליותר מקבוצה אחת יקבל מענק לפי הקבוצה המזכה בסיוע הגדול יותר וישתייך אליה בלבד.

³⁶ ממוצע השכירות בדירות של 1.5-5 חדרים. לפירוט ראו הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [לוח 6.4](#), ירחון מחירים 10/2013, אוחר בתאריך: 2 בדצמבר 2013.

טבלה 2: מספר המענקים לפי קבוצות זכאות במאי 2013

שיעור מכלל המענקים	מספר המענקים	קבוצת זכאות ³⁷
37.2%	36,660	קשישים מקבלי קצבת זקנה עם השלמת הכנסה (כולל עולים קשישים המקבלים תוספת על הקצבה האוטומטית)
24.4%	24,031	נכים מקבלי קצבת אי-כושר השתכרות של 75% ומעלה
18.4%	18,193	מקבלי הבטחת הכנסה (כולל קצבת מזונות)
9%	8,915	מבחן הכנסות
4.8%	4,738	עולים (המקבלים תוספת על הקצבה האוטומטית או נדרשים להגשת בקשה)
3.2%	3,159	חריגים
1.1%	1,037	נשים מוכות
1%	977	דרי רחוב
0.6%	584	שכירות ארוכת טווח
0.3%	339	אסירים משוחררים
100%	98,633	סך הכול

מטבלה 2 עולה כי 80% מן המענקים במאי 2013 ניתנו בשל קבלת קצבאות של המוסד לביטוח לאומי (קשישים, נכים, מקבלי הבטחת הכנסה). רק 9% מהמענקים ניתנו בגין מבחן הכנסות. שיעורן של כל אחת מקבוצות הזכאות האחרות קטן מ-5%. מרכז המחקר והמידע של הכנסת פנה למשרד הבינוי והשיכון ושאל אם שיעור מענקי הסיוע בגין מבחן הכנסות מספיק או יש לפעול להגדלתו. משרד הבינוי והשיכון השיב כי בשנת 2011 הוא יצא בפרסום בנושא הסיוע למי שהכנסותיהם נמוכות, וכי לאחרונה החל בפעילות משותפת עם מיזם "כל-זכות"³⁸ לשם הגברת המודעות לזכאות זו ולהגדלת שיעור המסתייעים בשכר דירה בקרב בעלי הכנסות נמוכות.³⁹ נציין כי תשובת משרד הבינוי והשיכון עוסקת אך ורק בשיעורי המיצוי בקרב אוכלוסייה זו בשל אי-מודעות לזכויות, וכי המשרד לא עסק בתשובתו בחסמים אפשריים נוספים העומדים בפני המבקשים לקבל סיוע.

שלוש קבוצות הזכאות שבגינן שולם מספר המענקים הגדול ביותר הן כאמור של מקבלי קצבאות של המוסד לביטוח לאומי: 36,660 מענקים הוענקו לקשישים בגין קבלת קצבת זקנה עם השלמת הכנסה, 24,031 מענקי סיוע בשכר דירה ניתנו בגין נכות וקבלת קצבת אי-כושר השתכרות של 75% ומעלה, ו-18,193 מענקי סיוע בשכר דירה ניתנו בגין קבלת הבטחת הכנסה או דמי מזונות. נציין כי באותו מועד,

³⁷ עולים המופיעים בטבלה זו הם כאמור עולים שקיבלו תוספת לקצבה או עולים שנדרשו להגיש בקשה. שאר העולים (ניתנו להם 41,085 קצבאות) קיבלו סיוע אוטומטי ואינם נכללים בנתונים אלה. בקבוצת החריגים נכללים מענקים המופיעים במערכות משרד הבינוי והשיכון אך סכומם אינו תואם את סכומי הסיוע של אף אחת מן הקבוצות המתוארות. על אלה הוחלט בוועדה ציבורית או בוועדה עליונה של המשרד משום שמגישי הבקשה חורגים מסיבה זו או אחרת מהגדרות הנוהגות – דנה ספיר, שיחת טלפון, 14 במאי 2014.

³⁸ "כל-זכות" הוא מיזם ללא כוונת רווח ששם לו למטרה להקים מאגר מידע באינטרנט על אודות זכויות תושבי המדינה בתחומי חיים שונים. ראו "מי אנחנו?", אתר האינטרנט "כל-זכות", תאריך כניסה: 18 בדצמבר 2013.

³⁹ נתנאל לפידות, עוזר מנכ"ל משרד הבינוי והשיכון, מכתב למרכז המחקר והמידע של הכנסת, 16 בדצמבר 2013.

מאי 2013, קיבלו 158,957 קשישים קצבאות זקנה עם השלמת הכנסה מהמוסד לביטוח לאומי, וכי לפי נתוני דוח העוני של המוסד לביטוח לאומי לשנת 2012, תחולת העוני של משפחות הקשישים בישראל הייתה 22.7%; כלומר 104,800 משפחות קשישים מכלל משפחות הקשישים, הן עניות.⁴⁰

כמו כן, במועד זה ניתנו 320,152 קצבאות נכות ואי-כושר השתכרות של 75% ומעלה, וניתנו 123,798 קצבאות הבטחת הכנסה (105,434) או דמי מזונות (18,364).⁴¹ בסעיף הבא יוצג מספר מענקי ההשתתפות בשכר דירה בחלוקה למחוזות ולנפות.

4. מענקי הסיוע בשכר דירה בחלוקה למחוזות ולנפות⁴²

כאמור, 268 יישובים מוגדרים יישובי שכר דירה, ובהם מצטרפים חדשים יכולים לקבל סיוע (כאמור, נכים, נשים מוכות ודרי רחוב זכאים לסיוע בכל יישוב). לעניין מענקי הסיוע בשכר דירה שניתנו במאי 2013 (לא כולל מענקים לממתינים לדיור ציבורי ולגברים מורחקים), מסר משרד הבינוי והשיכון מידע על רובם המוחלט (97.6%): 96,280 מענקים שפילוחם לפי יישובים ידוע (לא כולל מענקים לנשים מוכות, דרי רחוב ואסירים משוחררים).⁴³ בפועל, מענקים אלו ניתנו למתגוררים ב-711 יישובים ברחבי הארץ⁴⁴ – כ-58% מכלל היישובים בישראל.⁴⁵ בטבלה 3 להלן יוצגו שיעורי יישובי שכר דירה ושיעוריהם של היישובים שבהם ניתן סיוע בפועל, לפי מחוזות. נדגיש כי רשימת היישובים המוגדרים יישובי שכר דירה עודכנה באוגוסט 2013, ומספר היישובים שהמתגוררים בהם קיבלו בפועל סיוע בשכר דירה מבוסס על נתוני מאי 2013. נוסף על כך, נציין כי בטבלה 3 לא מובא פירוט של מספר המענקים (אלה יוצגו במפה 1 בהמשך הפרק) אלא של היישובים שבהם ניתנו המענקים, וכי ביישובים רבים ניתן מספר קטן של מענקים.

⁴⁰ המוסד לביטוח לאומי, מנהל המחקר והתכנון, ממדי העוני והפערים החברתיים – דוח שנת 2012, דצמבר 2013, עמ' 6, 26, 58.

⁴¹ המוסד לביטוח לאומי, רבעון סטטיסטי יולי-ספטמבר 2013, לוח 1.7.1, עמ' 21 ולוח 8.4, עמ' 124, או חוזר בתאריך: 11 בדצמבר 2013. מספר קצבאות הנכות המוצגות הוא סיכום מספר קצבאות אי-כושר השתכרות של 100% (177,919 קצבאות) ומספר קצבאות חודשיות נוספות (142,233 קצבאות) שניתנו לנכים. קצבה חודשית נוספת משולמת רק למקבלי קצבת אי-כושר השתכרות של 75% ומעלה, ראו – שם, עמ' 118.

⁴² כפי שהוסבר בתחילת המסמך, הנתונים במסמך זה עובדו על סמך עיבוד משרד הבינוי והשיכון. כדי לפלח את הנתונים באופן שיטתי השתמשנו ברשימת יישובים וסמליהם שבשימוש המשרד והשוונו אותו לקובצי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. להלן המקורות: משרד הבינוי והשיכון, אגף אכלוס, עיבוד מיוחד: פילוח מענקי הסיוע בשכר דירה לפי קבוצות, יישובים ומספר נפשות במאי 2013, נתקבל בדוא"ל מרונית גדוליאן-מוכתיאן, ראש תחום תוכניות סיוע במשרד הבינוי והשיכון, 7 באוקטובר 2013; משרד הבינוי והשיכון, אגף אכלוס, קובץ יישובים, 25 במרס 2014, נתקבל בדוא"ל מדנה ספיר, אגף אכלוס, 13 במאי 2014; דנה ספיר, מכתב, התקבל בדוא"ל, 14 במאי 2014; הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, קובץ יישובים לשנת 2012, או חוזר בתאריך: 20 במאי 2014; שינויים בשמות היישובים וסמליהם: קובץ רשימת השינויים מאז 1948, או חוזר בתאריך: 21 במאי 2014.

⁴³ שיעוריהם של נשים מוכות, דרי רחוב ואסירים משוחררים הם 1.1% ומטה לכל קבוצה (ראו טבלה 2 לעיל); כאמור, בפברואר 2013 ניתנו 2,114 מענקים לממתינים לדיור ציבורי; על גברים מורחקים לא התקבל מידע.

⁴⁴ כולל שבת בדואי אחד.

⁴⁵ 1,200 יישובים בסוף 2012 ו-28 שבטים בדואיים. ראו הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, לוח 2.16, שנתון סטטיסטי לישראל 2013, או חוזר בתאריך: 2 בדצמבר 2013.

טבלה 3: מספר יישובי שכר דירה והיישובים שבמאי 2013 ניתן בהם בפועל סיוע בשכר דירה ושיעורם, בחלוקה למחוזות לפי הגדרת משרד הפנים

המחוז/ האזור	יישובים המוגדרים יישובי שכר דירה	שיעור מכלל יישובי שכר דירה	יישובים שבפועל מקבלים בהם סיוע בשכר דירה	שיעור מכלל היישובים שבהם ניתנים מענקים בפועל
מרכז	92	34.3%	147	20.7%
הצפון	51	19%	262	36.85%
יהודה ושומרון	48	17.9%	75	10.55%
חיפה	26	9.7%	63	8.9%
הדרום	27	10.1%	113	15.9%
ירושלים	12	4.5%	38	5.3%
תל-אביב	12	4.5%	13	1.8%
סך הכול	268	100%	711	100%

מטבלה 3 עולה כי בכל אחד מן המחוזות מספר היישובים שניתן בהם סיוע בפועל גדול ממספר היישובים המוגדרים יישובי שכר דירה פי 1.6 (במחוז המרכז ובאזור יו"ש) עד פי 5.1 (במחוז הצפון); במחוז תל-אביב מספרם של היישובים בשכר דירה כמעט זהה למספר היישובים שבהם ניתן שכר דירה בפועל. נדגיש כי לא בכל היישובים המוגדרים יישובי שכר דירה התגוררו מקבלי מענקי סיוע במאי 2013. כ-71% מהיישובים המוגדרים יישובי שכר דירה הם במחוז המרכז (יותר משליש מהם), במחוז הצפון (19%) ובאזור יו"ש (17.9%). שיעור דומה (כ-68%) יש לאזורים אלה ברשימת היישובים שבפועל ניתן בהם סיוע בשכר דירה, אלא ששיעורו של כל אזור שונה: במחוז הצפון השיעור הגדול ביותר – כ-37% מהיישובים שבהם שולם שכר דירה בפועל לעומת 19% מיישובי שכר דירה נמצאים במחוז זה, במחוז המרכז ההבדל הוא כחמישית לעומת כשליש ובאזור יו"ש – כ-11% לעומת כ-18%. נציין כי שיעורו של מחוז הדרום ביישובים המקבלים שכר דירה בפועל (כ-16%) גדול משיעורו ביישובים המוגדרים יישובי שכר דירה (כ-10%).

אשר ליישובים ערביים, באוגוסט 2013, מתוך 268 יישובים המוגדרים יישובי שכר דירה, היו 19 יישובי שכר דירה ערביים (7.1%). יש להזכיר שההגדרה ליישוב שכר דירה שאינו עיר – יישוב שמספר תושביו עולה על 1,000 ולפי מפקד האוכלוסין האחרון לפחות 5% ממשקי הבית בו שכרו דירה מבעל בית פרטי (ובתנאי שמונים לפחות 30 משקי בית) – יתבטל בחודש יוני 2014 בהוראת בית-המשפט.

מ-711 היישובים שהמתגוררים בהם קיבלו סיוע בשכר דירה בפועל במאי 2013, 87 הם יישובים ערביים (כ-12%) – 86 יישובים ושבת בדואי אחד. יש לציין שמספר היישובים הערביים בישראל (154 יישובים, כולל שבטים בדואיים ולא כולל היישובים המעורבים)⁴⁶ קטן כמעט פי שבעה ממספרם של היישובים היהודיים בישראל (1,065, לא כולל היישובים המעורבים),⁴⁷ ולפיכך 87 היישובים הערביים שבהם ניתנו מענקים הם כ-56% מכלל היישובים הערביים בישראל כולל שבטים בדואים. שיעורם של 86 היישובים

⁴⁶ 126 יישובים ערביים ו-28 שבטים בדואים. יישובים שדתם מוגדרת "לא יהודי" או מוגדרים שבט בדואי בקובץ היישובים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לשנת 2012; הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [קובץ יישובים לשנת 2012](#), אוחר

בתאריך: 28 בנובמבר 2013.
⁴⁷ היישובים המעורבים: שמונה ערים מעורבות (ירושלים, תל-אביב-יפו, חיפה, עכו, רמלה, לוד, מעלות-תרשיחא ונצרת עילית) ויישוב אחד שאינו עיר (נווה שלום).

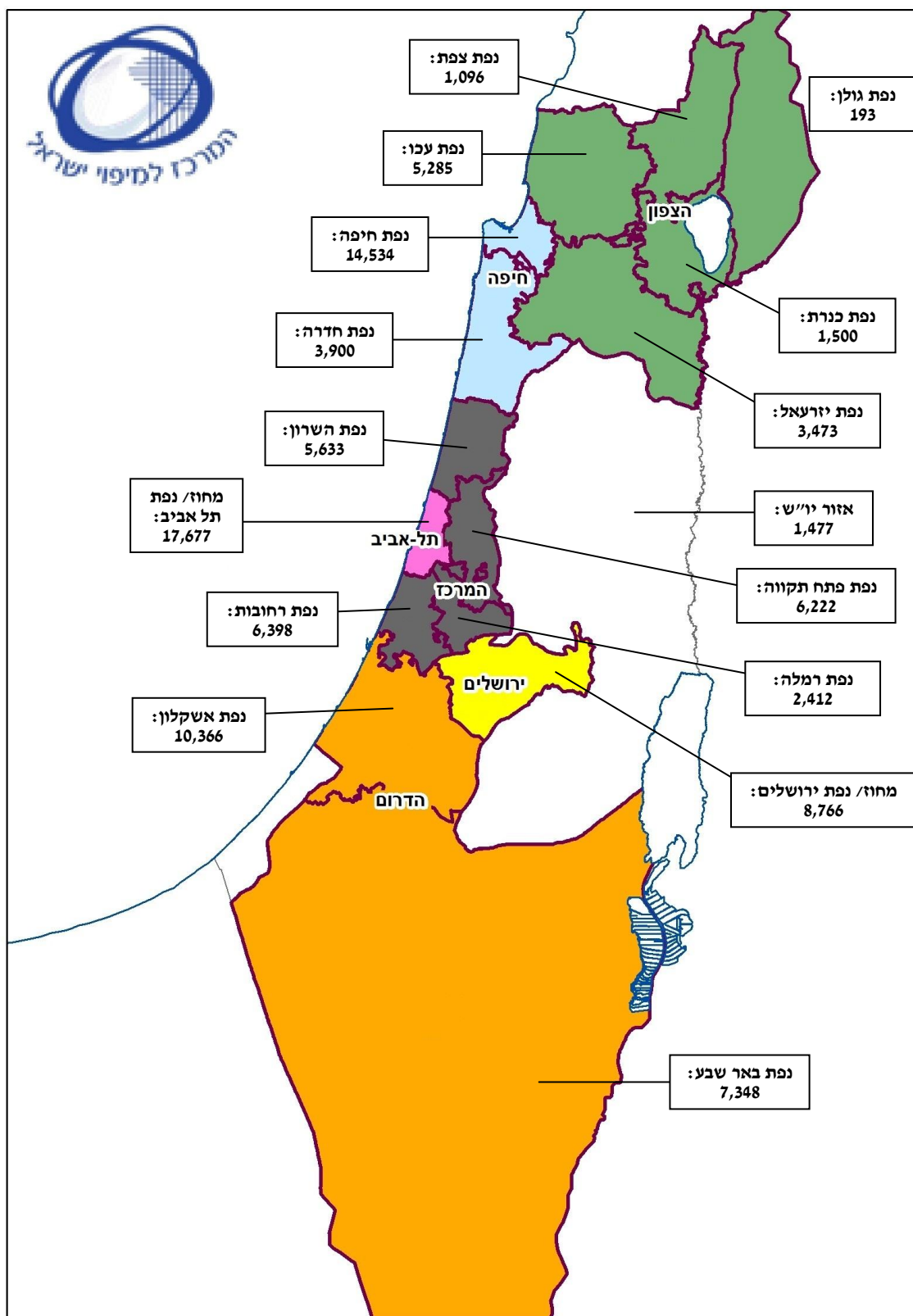

הערביים (לא כולל השבט הבדואי הנוסף) שהמתגוררים בהם קיבלו סיוע בשכר דירה בכלל היישובים הערביים בישראל לא כולל שבטים בדואים (126 יישובים, לא כולל שבטים בדואים), הוא כ-68%.⁴⁸
במפה 1 להלן יוצגו מספר המענקים בכל נפה, כפי שמגדירן משרד הפנים.

⁴⁸ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [לוח 2.16](#), שנתון סטטיסטי לישראל 2013, אוחזר בתאריך: 1 ביוני 2014.

מפה 1: מספר מענקי הסיוע בשכר דירה שניתנו במאי 2013 בכל נפה⁴⁹

⁴⁹ מפת הבסיס – המרכז למיפוי ישראל, אגף האינטרנט, התקבל בדוא"ל, 9 בדצמבר 2013.

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

מנתוני מאי 2013 שבמפה 1 עולה כי במחוז המרכז ניתנו 20,665 מענקים, וזהו המחוז שבו ניתן מספר המענקים הגדול ביותר (21.5% מכלל המענקים). במחוז חיפה מספר המענקים הוא השני בגודלו (18,434 מענקים; 19.1%), והוא גדול רק במעט ממספר המענקים במחוז הדרום (17,714) ובמחוז תל-אביב (17,677) – כ-18.4% מכלל המענקים בכל אחד מן המחוזות. במחוז הצפון ניתנו 12% מכלל המענקים (11,547), ובמחוז ירושלים – 9.1% (8,766). באזור יהודה ושומרון ניתן מספר המענקים הקטן ביותר (1,477 מענקים; 1.5% מכלל המענקים).

בטבלה 4 להלן נציג את התפלגות המענקים לפי מחוזות בהשוואה להתפלגות האוכלוסייה בישראל לפי מחוזות:

טבלה 4: שיעור מענקי הסיוע בשכר דירה ושיעור האוכלוסייה לפי מחוזות

שיעור מאוכלוסיית ישראל (נתון מסוף שנת 2012) ⁵⁰	שיעור המענקים במאי 2013	המחוז/ האזור
24.2%	21.5%	המרכז
11.75%	19.1%	חיפה
14.35%	18.4%	הדרום
16.5%	18.4%	תל-אביב
16.5%	12%	הצפון
12.4%	9.1%	ירושלים
4.3%	1.5%	יהודה ושומרון
100%	100%	סך הכול

בסוף שנת 2012 המחוז שבו שיעור האוכלוסייה הגדול ביותר היה מחוז המרכז (כ-24% מכלל אוכלוסיית ישראל), ובמחוז זה אף ניתן שיעור המענקים הגדול ביותר במאי 2013 (21.5%). בכל המחוזות ובאזור יו"ש שיעור האוכלוסייה לא שונה במידה רבה משיעור המענקים, למעט במחוז חיפה. במחוז חיפה שיעור האוכלוסייה הוא הקטן ביותר בין המחוזות (11.75%), אולם שיעור המענקים ששילם משרד הבינוי והשיכון לזכאים במחוז זה הוא השני בין מענקי הסיוע בשכר דירה (19.1%). על נתון זה יש להוסיף שבמחוז חיפה שיעור היישובים המוגדרים יישובי שכר דירה (10% מכלל היישובים) ושיעור היישובים שמקבלים בהם שכר דירה בפועל (כ-9%), אינם גדולים. כמחצית מן המענקים במחוז חיפה ניתנו למתגוררים בעיר חיפה (9,589).

בין 13 הנפות (לא כולל תל-אביב וירושלים ואזור יו"ש), בנפת חיפה מספר המענקים הגדול ביותר (כ-15% מכלל המענקים), שיעור המענקים השני בגודלו הוא בנפת אשקלון (כ-11%) והשלישי בגודלו הוא בנפת באר-שבע (7.6%). שלוש הנפות שבהן המספר הקטן ביותר של מענקים הן במחוז הצפון: הגולן (0.2% מכלל המענקים), צפת (1.1%) וכינרת (1.6%).

⁵⁰ החישוב לפי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [לוח 2.15](#), שנתון סטטיסטי לישראל 2013, אוחזר בתאריך: 10 בדצמבר 2013.

ביישובים ערביים ניתנו 2,318 מענקים (כ-2.4% מ-96,280 המענקים), כ-72% מהם שולמו למתגוררים במחוז הצפון (1,661 מענקים). נוסף על כך, נציין כי כ-28% (27,281 מענקים) מכלל המענקים שולמו למתגוררים בערים מעורבות (חיפה, ירושלים, תל-אביב-יפו, עכו, רמלה, לוד, מעלות-תרישיחא, נצרת-עילית). אין באפשרותנו לעמוד על שיעור המענקים ששולמו לערבים המתגוררים בערים המעורבות.

מספר המענקים הגדול ביותר בגין קצבת הבטחת הכנסה ניתן במחוז חיפה (3,746 מענקים, 20.6% מכלל המענקים למקבלי הבטחת הכנסה), והוא גדול אך במעט ממספר המענקים בקטגוריה זו שניתנו במחוז הדרום (20.2%) ובמחוז המרכז (19.8%). במחוז תל-אביב שיעורם של מענקים מסוג זה הוא 16.3% ובמחוז הצפון – 14.1%. מחוז ירושלים (7.6%) הוא המחוז היחיד שבו השיעור קטן מ-14%. באזור יו"ש שיעורם הוא 1.3%.

אשר למענקים שניתנו בגין מבחן הכנסה, מספרם הגדול ביותר הוא במחוז המרכז (1,993 מענקים, 22.4%), והנתון השני בגודלו הוא במחוז תל-אביב (18.3%). במחוז ירושלים, במחוז הדרום ובמחוז חיפה שיעורם הוא 14.7% ל-15.5%. במחוז הצפון שיעורם 10.5% ובאזור יו"ש – 3.1%.

מספר המענקים הגדול ביותר בגין נכות ניתן במחוז תל-אביב (5,462 מענקים, 22.7%), הנתון השני בגודלו הוא במחוז המרכז (19.7%) והשלישי – במחוז חיפה (18%). שיעורם של המענקים בקטגוריה זו במחוז הצפון, במחוז הדרום ובמחוז ירושלים הוא בין 11.1% ל-13.7%, ובאזור יו"ש – 1.4%.

מספר המענקים הגדול ביותר בגין קבלת קצבת זקנה בתוספת השלמת הכנסה ניתן במחוז המרכז (8,740 מענקים, 23.8%); הנתון השני בגודלו הוא במחוז הדרום (21.9%) והשלישי – במחוז חיפה (20.6%). במחוז תל-אביב שיעורם של מענקים אלו הוא 16.5%, ובמחוז הצפון – 10.4%. במחוז ירושלים (5.7%) ובאזור יו"ש (1%) שיעורם הוא הקטן ביותר.

אשר למענקים שניתנו לעולים (בתוספת על הקצבה האוטומטית או במענק שנדרשת בענייני הגשת בקשה), המספר הגדול ביותר של מענקים אלו ניתן במחוז חיפה (949 מענקים; 20%), ובמחוז הדרום הנתון דומה (19.1%). שיעורם במחוז המרכז, במחוז תל-אביב ובמחוז ירושלים הוא 14.3%–16.5%. במחוז הצפון הוא 11.1%, ובאזור יו"ש – 2.6%.

5. מענקי הסיוע בשכר הדירה בחלוקה לפי מצב משפחתי

ברוב קבוצות הזכאות שתוארו בפרקים הקודמים המצב המשפחתי משפיע על גובה הסיוע. לבקשתנו, משרד הבינוי והשיכון הציג בעיבודו לעניין רוב הקבוצות את מספר הנפשות במשפחות שמקבלות סיוע (למעט בקבוצות הקטנות של נשים מוכות, דרי רחוב ואסירים משוחררים).⁵¹ בטבלה 5 להלן נציג נתונים אלה לפי המצב המשפחתי, המשפיע כאמור על סכום הסיוע בשכר הדירה ברוב הקבוצות. נזכיר כי בכל הקבוצות סכום הסיוע למשפחה חד-הורית זהה לזה שניתן למשפחה הכוללת זוג הורים ולה אותו מספר ילדים.

⁵¹ כ-85% מן הנשים המוכות עם ילדים (883 מן הנשים) וכ-30% מן האסירים המשוחררים בעלי משפחה (103 מן האסירים).

טבלה 5: מספר המענקים לפי מצב משפחתי, מאי 2013⁵²

שיעור מכלל המענקים	מספר המענקים	המצב המשפחתי
57.2%	55,072	יחיד
13.2%	12,732	זוג בלי ילדים
10.8%	10,351	סך הכול זוגות עם ילדים (כולל חריגים) ⁵³
2.4%	2,323	זוג וילד
4.9%	4,695	זוג ושניים-שלושה ילדים
3.3%	3,187	זוג וארבעה ילדים ומעלה
18.6%	17,926	סך הכול משפחות חד-הוריות (כולל חריגים)
17.4%	16,779	משפחה חד-הורית שבה עד שלושה ילדים
0.9%	873	משפחה חד-הורית עם ארבעה ילדים ומעלה
0.2%	199	בקשה מיוחדת
100%	96,280	סך הכול

מטבלה 5 עולה כי יותר ממחצית מהמענקים במאי 2013 ניתנו ליחידים (55,072 מענקים). כ-48% מן היחידים קיבלו מענק בשל היותם קשישים מקבלי קצבת זקנה עם השלמת הכנסה מהמוסד לביטוח לאומי (26,389 מענקים), וכ-34% מהיחידים קיבלו מענקים בשל היותם נכים המתקיימים מקצבת אי-כושר השתכרות בשיעור של 75% או יותר. 9.5% מן היחידים קיבלו את הסיוע בגין קבלת קצבת הבטחת הכנסה או קצבת מזונות מהמוסד לביטוח לאומי.

בין ההרכבים המשפחתיים המוצגים בטבלה 5, משפחות חד-הוריות הן הקבוצה השנייה במשקלה (18.6% מכלל המענקים, 17,926 מענקים). רובן המכריע הן משפחות חד-הוריות שבהן עד שלושה ילדים (17.4% מכלל המענקים), ושיעורן של משפחות חד-הוריות עם ארבעה ילדים הוא פחות מ-1% מכלל המענקים. מתוך המשפחות החד-הוריות שבהן עד שלושה ילדים, כ-57% זכאיות לסיוע בשכר דירה בשל קבלת קצבת הבטחת הכנסה (כולל קצבת מזונות) מהמוסד לביטוח לאומי (9,497), וכ-33% משפחות חד-הוריות זכאיות משום שהכנסתן החודשית אינה עולה על 7,669 ש"ח (5,528).⁵⁴

⁵² מספר המענקים קטן מזה המוצג בטבלה 2 שכן כאמור הנתונים אינם כוללים נשים מוכות, דרי רחוב ואסירים משוחררים.
⁵³ הכרה חריגה היא מתן סיוע התואם מצב משפחתי מסוים אף שבפועל המצב המשפחתי אחר. למשל, הכרה במשפחה כמשפחה חד-הורית אף שבני הזוג אינם גרושים. אין בעיבוד של משרד הבינוי והשיכון פירוט בדבר מצב המשפחתי של החריגים, אך שיעור הבקשות החריגות אינו גדול (0.2%–0.3%). נוסף עליהם, בחלק מן הקבוצות מופיעות בקשות מיוחדות שאושרו, וגם בנוגע להן אין פירוט בדבר מצב המשפחתי של מקבלי הסיוע. שכירות ארוכת טווח היא תוכנית הסגורה למצטרפים חדשים ומעניקה סיוע למשפחות, ובמאי 2013 קיבלו 584 משפחות סיוע במסגרתה. בנתונים אלה אין הפרדה בין משפחה חד-הורית לזוגות עם ילדים, ועל כן משפחות אלה נכללות בנתוני זוגות עם ילדים בטבלה.
⁵⁴ למשפחות חד-הוריות שבהן עד שלושה ילדים שתי דרגות מבחן הכנסה: לפי הכנסה של עד 6,135 ש"ח ולפי הכנסה הגדולה

הקבוצה השלישית במשקלה בטבלה 5 (כ-13%) היא של זוגות בלי ילדים (12,732 מענקים). בכ-79% מן הזוגות בלי ילדים לפחות אחד מבני-הזוג מקבל קצבת זקנה עם השלמת הכנסה (10,072 מענקים).⁵⁵ בכ-10% מן הזוגות בלי הילדים לפחות אחד מבני-הזוג הוא נכה.⁵⁶

הקבוצה הרביעית במשקלה היא של זוגות עם ילדים (כ-11% מכלל מענקי הסיוע, 10,351 מענקים). כ-28% מהם (2,904 מענקים) קיבלו סיוע בשל הכנסה שאינה עולה על 7,393 ש"ח בחודש; כ-24% מהם (2,501 מענקים) קיבלו סיוע כיוון שאחד ההורים נכה המתקיים מקצבת אי-כושר השתכרות של 75% ומעלה ומקבל תוספת בגין בן-זוג ועבור שני ילדיו הראשונים (אם יש שניים); וכ-20% מן המשפחות (2,035 מענקים) קיבלו סיוע כיוון שהן מתקיימות מקצבת הבטחת הכנסה.⁵⁷

שיעור המשפחות (כולל חד-הוריות) עם ארבעה ילדים ומעלה המקבלות סיוע בשכר דירה, הוא 4.2% מכלל המענקים. מרכז המחקר והמידע של הכנסת ביקש ממשד הבינוי והשיכון את עמדתו לעניין שיעורן הקטן של משפחות אלה. במענה על פנייתנו מסר המשרד כי הוא סבור שהמידע בדבר ההטבות נגיש למשפחות ברוכות ילדים וכי ייתכן ששיעור זה הוא בהתאם לשיעור ממצי כושר ההשתכרות בקרבם. במענה על שאלתנו בדבר קבוצות נוספות שיש לפעול להגדלת מספר הזכאים בהן ציין המשרד כי בקרב מיעוטים שיעור ממצי הזכאות אינו גבוה וכי הדבר דומה בכל הגופים הציבוריים העוסקים במתן סיוע; המשרד אף ציין כי המידע על הסיוע באתר האינטרנט של המשרד מפורסם גם בשפה הערבית.⁵⁸ אפשר לראות שגם בנוגע למיעוטים התמקד המשרד בתשובתו בשיעור ממצי הזכאות, אך לא התייחס לחסמים אפשריים הנובעים מהתבחינים לסיוע.

6. מענקי הסיוע בשכר דירה בחלוקה לפי מצב משפחתי ולפי מחוזות ונפות

בטבלה 6 להלן יוצגו מספר המענקים בחלוקה לפי מצב משפחתי ולפי מחוזות ונפות.

מסכום זה אך קטנה מ-7,669 ש"ח; ראו "מה גובה הסיוע החודשי?", [אתר האינטרנט של משרד הבינוי והשיכון](#), אוחר בתאריך: 24 בנובמבר 2013.

⁵⁵ להגדרת "זוג קשישים", ראו "הגדרות גיל", [אתר האינטרנט של משרד הבינוי והשיכון](#), תאריך כניסה: 24 בנובמבר 2013.

⁵⁶ נכה המקבל קצבת אי-כושר השתכרות בשיעור של 75% או יותר ומקבל מהמוסד לביטוח לאומי תוספת בגין בן-זוג.

⁵⁷ יש שתי מדרגות לקצבה: זוג וילד; זוג ושני ילדים ומעלה, ראו – "הבטחת הכנסה – סכומי הקצבה", [אתר האינטרנט של המוסד לביטוח לאומי](#), אוחר בתאריך: 11 בדצמבר 2013.

⁵⁸ נתנאל לפידות, עוזר מנכ"ל משרד הבינוי והשיכון, מכתב למרכז המחקר והמידע של הכנסת, 16 בדצמבר 2013.

טבלה 6: מספר המענקים בחלוקה לפי מצב משפחתי ולפי מחוזות ונפות⁵⁹

משפחות חד-הוריות			זוגות עם ילדים				זוג בלי ילדים	יחיד	נפה/מחוז
סה"כ משפחות חד-הוריות (כולל חריגים)	עם ארבעה ילדים ומעלה	עד שלושה ילדים	סה"כ זוגות עם ילדים (כולל חריגים)	זוג וארבעה ילדים ומעלה	זוג ושניים-שלושה ילדים	זוג וילד אחד			
1,800	61	1,723	779	211	364	193	1,797	5,959	אשקלון
1,521	58	1,422	595	149	265	173	949	4,270	באר שבע
3,321	119	3,145	1,374	360	629	366	2,746	10,229	הדרום
211	18	189	267	99	123	37	51	563	צפת
340	24	312	280	98	118	56	133	744	כנרת
642	39	587	582	151	284	140	320	1,921	יזרעאל
878	59	800	679	137	359	161	749	2,972	עכו
40	2	38	7	2	3	2	38	108	גולן
2,111	142	1,926	1,815	487	887	396	1,291	6,308	הצפון
2,638	83	2,522	1,039	205	515	303	2,441	8,397	חיפה
711	44	654	402	158	167	67	433	2,350	חדרה
3,349	127	3,176	1,441	363	682	370	2,874	10,747	מחוז חיפה
1,194	50	1,131	523	165	239	117	630	3,274	השרון
1,189	46	1,114	486	176	207	98	934	3,595	פתח-תקווה
471	41	417	282	100	122	59	352	1,302	רמלה
1,293	40	1,238	378	90	177	108	1,001	3,713	רחובות
4,147	177	3,900	1,669	531	745	382	2,917	11,884	מרכז
3,435	136	3,266	1,366	343	652	345	1,976	10,878	תל-אביב
1,259	138	1,100	2,267	949	911	389	763	4,441	ירושלים
304	34	266	419	154	189	75	165	585	יו"ש
17,926	873	16,779	10,351	3,187	4,695	2,323	12,732	55,072	סך הכול

⁵⁹ סך כל המענקים בטבלה (96,081) אינו כולל, כאמור, 199 מענקים לבקשות מיוחדות שלא פורט בהן המצב המשפחתי של מקבל המענק.

קבוצת היחידים היא כאמור הקבוצה הגדולה ביותר בין מקבלי הסיוע בשכר דירה. מטבלה 6 עולה כי בין המחוזות שיעורם הגדול ביותר של יחידים הוא במחוז המרכז (21.6% מכלל היחידים). שיעורם במחוז תל-אביב (19.8%) דומה לשיעור במחוז חיפה (19.5%) ובמחוז הדרום (18.6%). במחוז הצפון שיעורם 11.5%, במחוז ירושלים – 8.1% ובאזור יו"ש – 1.1%.

גם שיעורם הגדול ביותר של הזוגות בלי ילדים הוא במחוז המרכז (22.9% מכלל הזוגות בלי ילדים). שיעור זה קרוב לשיעור במחוז חיפה (22.6%) ובמחוז הדרום (21.6%). במחוז הצפון שיעורם 10.1%, במחוז ירושלים – 6% ובאזור יו"ש – 1.3%.

במחוז ירושלים נמצא השיעור הגדול ביותר של כלל הזוגות עם ילדים (21.9% מכלל הזוגות עם ילדים). השיעור השני בגודלו הוא במחוז הצפון (17.5%), והשלישי הוא במחוז המרכז (16.1%). בשאר המחוזות (לא כולל אזור יו"ש – 4%) השיעורים דומים (כ-13%–14%). כאמור, במחוז ירושלים השיעור הגדול ביותר של זוגות עם ילדים המקבלים סיוע (2,267), ו-40% מהן מקבלים סיוע בגין מבחן הכנסה (907).

ההבדלים בין המחוזות אשר להתפלגות הזוגות עם ילד אחד אינם גדולים: השיעור הנמוך ביותר הוא במחוז תל-אביב (14.9% מכלל הזוגות עם ילד אחד) והגבוה ביותר הוא במחוז הצפון (17%). ביו"ש שיעורם הוא כ-3%.

במחוזות שלהלן שיעור הזוגות עם ילדים המקבלים סיוע יורד ככל שמספר הילדים גדל: מחוז הדרום (ילד אחד – 15.8% מכלל הזוגות עם ילד אחד; שניים-שלושה ילדים – 13.4% מכלל הזוגות עם שניים-שלושה ילדים; ארבעה ילדים ומעלה – 11.3% מכלל הזוגות עם ארבעה ילדים ומעלה), מחוז חיפה (מ-15.9% מהזוגות עם ילד אחד ל-11.4% מהזוגות עם ארבעה ילדים ומעלה) ומחוז תל-אביב (מ-14.9% ל-10.8%). לעומת זאת, במחוז ירושלים שיעור הזוגות עם ילדים המקבלים סיוע עולה ככל שמספר הילדים עולה (ילד אחד – 16.7%; שניים-שלושה ילדים – 19.4%; ארבעה ילדים ומעלה – 29.8%). במחוז הצפון אין מגמה (השיעורים הם 15.3%–18.9%) ובמחוז המרכז אין הבדלים גדולים (השיעורים הם 15.9%–16.7%).

שיעורן הגדול ביותר של משפחות חד-הוריות המקבלות סיוע הוא במחוז המרכז (23.1%). שיעורן במחוז תל-אביב (19.2%) דומה לשיעורן במחוז חיפה (18.7%) ובמחוז הדרום (18.5%). במחוז הצפון שיעורן 11.8%, במחוז ירושלים – 7% ובאזור יו"ש – 1.7%. במחוז המרכז, שבו כאמור שיעור המשפחות החד-הוריות הגדול ביותר (4,147 משפחות), כ-53% מהמשפחות קיבלו את הסיוע בשכר הדירה בגין קבלת קצבת הבטחת הכנסה מן המוסד לביטוח לאומי (2,188), וכ-37% מהן קיבלו את הסיוע בגין עמידה במבחן הכנסות (1,524).

שיעוריהן המצוינים לעיל של המשפחות החד-הוריות במחוזות השונים דומים לשיעוריהן של המשפחות החד-הוריות שבהן עד שלושה ילדים באותם מחוזות, בשל משקלן הגדול של משפחות אלו בכלל המשפחות החד-הוריות (כ-94%). יש לציין כי בקרב המשפחות החד-הוריות שבהן ארבעה ילדים ומעלה (873) דירוג המחוזות שונה והפערים בין רוב המחוזות קטנים יותר. גם לעניין משפחות חד-הוריות שבהן ארבעה ילדים ומעלה השיעור הגדול ביותר של המשפחות הוא במחוז המרכז (20.3%), הנתון השני בגודלו הוא במחוז הצפון (16.3%), ושיעור זה דומה לשיעורן במחוז ירושלים (15.8%).

ובמחוז תל-אביב (15.6%). שיעורן של המשפחות החד-הוריות עם ארבעה ילדים ומעלה במחוז חיפה הוא 14.5% ובמחוז הדרום – 13.6%. באזור יו"ש שיעורן 3.9%.

בכל הקטגוריות שבטבלה 6 השיעור הגדול ביותר של מענקי סיוע בנפות שאינן מחוזות (תל-אביב, ירושלים ואזור יו"ש), הוא בנפת חיפה; בנפת אשקלון שיעור מענקי הסיוע הוא השני בגודלו, למעט לזוגות עם ארבעה ילדים ומעלה (בקטגוריה זו השיעור הגדול ביותר הוא באשקלון, אך קרוב לזה שבחיפה).⁶⁰

⁶⁰ נפת חיפה ונפת אשקלון, בהתאמה: יחידים (10.8% ו-15.2%); זוגות בלי ילדים (14.1% ו-19.2%); כלל הזוגות עם ילדים (10% ו-7.5%); זוג עם ילד אחד (8.3% ו-13%); זוג עם שניים-שלושה ילדים (7.8% ו-11%); בנפת עכו – 7.6%); זוג עם ארבעה ילדים ומעלה (6.4% ו-6.6%); כלל המשפחות החד-הוריות (10% ו-14.7%); משפחה חד-הורית שבה עד שלושה ילדים (15% ו-10.3%); משפחה חד-הורית עם ארבעה ילדים ומעלה (7% ו-9.5%); בנפת עכו 6.8% ובנפת-באר שבע 6.6%.

מקורות

פרסומים, נהלים ומאגרי מידע של גורמי ממשלה

- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, "הודעה לעיתונות: ממצאים מסקר משקי הבית 2012, לוח 2", 26 בנובמבר 2013, אוחזר בתאריך: 2 בדצמבר 2013.
- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ירחון מחירים 10/2013.
- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שנתון סטטיסטי לישראל 2013.
- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שינויים בשמות היישובים וסמליהם: קובץ רשימת השינויים מאז 1948, אוחזר בתאריך: 21 במאי 2014.
- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, קובץ יישובים לשנת 2012, אוחזר בתאריך: 20 במאי 2014.
- המוסד לביטוח לאומי, רבעון סטטיסטי יולי-ספטמבר 2013.
- המוסד לביטוח לאומי, מנהל המחקר והתכנון, ממדי העוני והפערים החברתיים – דוח שנת 2012, דצמבר 2013.
- משרד הבינוי והשיכון, אגף אכלוס, מאגר ה.2: מממשי מענק השתתפות בשכר דירה לפי קבוצות זכאים, תאריך עדכון: 11 ביוני 2013, אוחזר בתאריך: 20 באוקטובר ו-2 בדצמבר 2013.
- משרד הבינוי והשיכון, אגף אכלוס, עדכון לנוהל "השתתפות בשכר דירה", 20 בינואר 2014, התקבל בדוא"ל, 20 במאי 2014.
- משרד הבינוי והשיכון, האגף למחקר וניתוח כלכלי, אחוז משקי הבית הגרים בדירה בבעלותם – 2011, 24 באוקטובר 2012.
- משרד הבינוי והשיכון, האגף למידע וניתוח כלכלי, תמצית מנהלים – סקירת הפעילות בענף הבנייה ושוק הדיור ופעילות משרד הבינוי והשיכון, יוני 2012.
- משרד הבינוי והשיכון, נוהל השתתפות בתשלום שכר דירה, הוראה מס' 08/04, בתוקף מ-1 בינואר 2012.

פסיקות

- עתירה נגד מדינת ישראל – משרד הבינוי והשיכון: עת"מ 1036-12-11 ו-21575-02-12 (ירושלים), החלטה מיום 18 ביוני 2013.

שיחות ומכתבים למרכז המחקר והמידע של הכנסת

- אריאלי קובי, ממונה תקציב ומחקרים באגף אכלוס, משרד הבינוי והשיכון, מכתבים, התקבלו בדוא"ל, 4 ו-17 בדצמבר 2013.

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

- לפידות נתנאל, עוזר מנכ"ל משרד הבינוי והשיכון, מכתב, 16 בדצמבר 2013.
- ספיר דנה, משרד הבינוי והשיכון, אגף אכלוס, שיחת טלפון ומכתב, התקבל בדוא"ל, 14 במאי 2014.
- שץ אבי, מנהל אגף סיוע בשכר דירה בחברת "עמידר", מכתב, התקבל בדוא"ל, 19 בדצמבר 2013.
- שץ אבי, מנהל אגף סיוע בשכר דירה בחברת "עמידר", שיחות טלפון, 19 ו-23 בדצמבר 2013.
- משרד הבינוי והשיכון, אגף אכלוס, עיבוד מיוחד למרכז המחקר והמידע של הכנסת: פילוח מענקי הסיוע בשכר דירה לפי קבוצות, יישובים ומספר נפשות במאי 2013, נשלח בדוא"ל על-ידי גדוליאן-מוכתריאן רונית, ראש תחום תוכניות סיוע, 7 באוקטובר 2013.
- משרד הבינוי והשיכון, אגף אכלוס, קובץ יישובים, 25 במרס 2014, נשלח בדוא"ל ע"י ספיר דנה, אגף אכלוס, 13 במאי 2014.
- גדוליאן-מוכתריאן רונית, משרד הבינוי והשיכון, אגף אכלוס, נתוני ממתנים לדיוור ציבורי לפי יישובים בפברואר 2013, התקבל בדוא"ל, 7 באוקטובר 2013.
- גדוליאן-מוכתריאן רונית, משרד הבינוי והשיכון, אגף אכלוס, רשימת יישובי שכר דירה (25 ביולי 2013) ועדכון רשימת יישובי שכר דירה (אוגוסט 2013), התקבלו בדוא"ל, 7 באוקטובר 2013.

חברת מידע

- חברת "עמידר", חברת הסברה: סיוע בשכר דירה, 1 באפריל 2013.

מפה

- המרכז למיפוי ישראל, אגף האינטרנט, מפת מחוזות ונפות לפי חלוקת משרד הפנים, התקבל בדוא"ל, 9 בדצמבר 2013.

אתרי אינטרנט

- "גיל הזכאות לקצבת זקנה", המוסד לביטוח לאומי, תאריך כניסה: 2 בדצמבר 2013.
- "הבטחת הכנסה – סכומי הקצבה", המוסד לביטוח לאומי, תאריך כניסה: 11 בדצמבר 2013.
- "מי אנחנו?", "כל-זכות", תאריך כניסה: 18 בדצמבר 2013.
- אתר האינטרנט של משרד הבינוי והשיכון, תאריכי כניסה: 30 ביוני – 22 בדצמבר 2013.

